

Azad QARADƏRƏLİ

"Yarpaq.az" saytında Nicat Azər adlı gəncin kiçik bir hekayəsini oxudum. (Elə buradaca qeyd edirəm ki, yarpaq.az da Nicat kimi gənclərdir. Ayağı sayalı olsun.) "Gecə notu" adlanan bu babbalaca mətn elə ilk cümləsindənə diqqətimi çəkdi: "Ruhu payızda ağaclardan düşən son yarpaq kimi əsir-di..."

Deyə bilərsiniz, nə var ki, burada? Klassik metaforadır, hətta Ohenri bunun ən kamil nümunəsini yaradıb...

İş ondadır ki, hekayə bu ilk cümlə ilə elə toxunub ki, ən kamil culfanın əl işi kimi səni özünə bağlaya bilir... Mətnə dönək: "Yorğunluğu üzündən asılı qalmışdı. Gecə uzun, fikirlər qarışıq, zaman isə çayın axdığı kimi sürətli idi. O, nəse etməliydi. Sabah yenə də adamların üzünü görəckdi. Adamlardan tənqə gəlmişdi. Onları muşdu qoşunlara bənzədirdi..."

Düzü, heç belə bir obrazın yerində olmaq istəməzsən. Amma sənlik deyil ki. Auran bu qarmaşaya təslim. Və üstəlik, mahir bir qələm səni istədiyi kimi yazı, çizə bilir... Və sevmədiyin adamlar - muşdu qoşunlar...

Mən hekayə haqqında danışanda, yaxud yazanda bir qədər

sıxılıram. Ondən ki, bu janrın sevincini də, qəhrini də yaşamışam. Amma bu dəqiqdir: yüz hekayənin sevinci bir hekayənin qəhrini unutdura bilməz. Hekayə qəddar şeydir. Tutmayanda səni beş paralıq edər. Günlər, saatlar, dəqiqələr haramın olar. Fikrin-zikrin onun yanında qalar. Dəmə qoyulan plov qazanının başına aşbaz fırlanan kimi, naxış-niyazını tutdurmayan dərzə əyinə oturmamış paltara dizinə döyə-döyə baxan kimi və qazdığı qəbir daşa çıxan məzarçı ölü sahibinin yeddi arxa dönənini söyə-söyə təzə qəbir yeri gözetləyən kimi...

Nicatın hekayəsi isə nəinki tutub, hətta bir qədər şitini də çıxardıb: mətndən az qala məzar qoxusu, intihar arzusu bəllənir. Mətnə bir daha dönək: "Yaşadığı məhəllədə bir dostu da yoxuydu. Qonşularla rastlaşanda yalandan onlara təbəssüm paylayardı. Kimsəsizlik onun içində bardaş qurmuşdu. O, təkliyə məhkum idi."

Universitetdə tələbələrime bir fikri dönə-dönə təkrarlayırdım: ədəbiyyat kəşfdir. Bir şeirdə, yaxud hekayədə adamın ayaqlarını yerdən üzən detalın, təşbihin, metaforanın yoxsa, təəccüb və heyret doğurmayan yazı yazacaqsansa, yazmasan yey.

Gənc dostumuzun bir siqaret çəkimi vaxtda oxuya biləcəyin

Esse

bu mətnində o kəşflər hər abzasdan boy verir. Mətnə dönməsək, dediyimin faydası olmaz ki... "Bəzən hönkürərdi gecələrin bətninə. Gecə hələ də onun üçün bəstələnməmiş bir rəyanın üstündə qalan not dəftəriydi. Hər gün eyni ssenarini təkrar edirdi. O qədər tükənmişdi ki, olmayan səhnələri yandırmaq istəyirdi."

Mənə bu yazını yazdıran təkcə misal gətirdiyim nümunələr deyil. Başda dediyim kimi, onun yazıçılığı-toxuculuğudur və bir də müşahidə qabliyyətidir. Onun müşahidəsində bir rəsəmə ortamı da var: hazır eskizlərlə, tünd boyalarla qara fonda işığı özəliyə bir tablo - bu mənim müşahidəmdir. Yaxşısı budur, müəllifin öz müşahidəsinə yer verək - yenə mətndən nümunə: "Çiskinli dumanın arasından kədərli göz yaşı kimi süzülən fəner işıqları yaş küçənin tutqun əksini udurdu."

Hekayədə yuxarıda gətirdiyim nümunələrin yanında yoxsul görünən cümlələr də var. Hətta təkayaq cümlələr də - bir ayağı yerdən üzölmüş, o birisi də "bədən" müvazinətini güclə saxlayır. "Uzun boylu, sısqə bədənli, bənizi solmuşdu" - tipli dolaşq cümlə kimi. Amma bu yazının mənə buraxdığı təsir o qə-

dər xoşdur ki, naxoş yerlərə heç baş vurmaq istəmirəm. Qoy gənc qardaşımız ürkə-ürkə qapısını çaldığı ədəbiyyata ürkələ daxil olsun. Qəlbində və beynində dolaşan mövzuları şəstlə, çəkinmədən yazsın. Amma bir şərtlə: haqqında bəhs etdiyim mətndən zəif mətnlər yazmasın.

Və sonda.

Yazı tərcümeyi-haldır, yazanın ruh halıdır. L.Tolstoyun "İvan İliçin ölümü"nü oxuyanda sümüklerim sızıldamış, ölümü hiss etmişdim. Nicatın kişik hekayəsini oxuyanda da oxşar duyğu yaratdı: mətnin ağırlığı içimə çökdü - qəddimi əydi. Yazar müasir gəncliyin psixi durumunu hiss etmiş və hiss etdirə bilmişdi.

Lap sonda.

Nicat Azər beş-on il sonranın tanınan yazarı olacaqmı? Bilmi-rəm. Amma bu hekayə mənə pıçıldadı ki, sən ondan yaz, qorxma. Özü nə olar, nə olmaz, bu başqa məsələ. Amma "Gecə notu" not olaraq yaddaşlara köçəcək. Bir hekayə ilə tarixdə qalanlar olmadımı?

Ən sonda.

Nədənə bu cümlələri yazanda Mübariz Öreni xatırladım. İllər öncə universitetdə yaradıcılıq fakültəsində dərş dediyim, ilk hekayələrindən birini "Yazı"da dərc etdiyim Ören...

